

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Власенко В. М., канд. іст. наук;
Дегтярьов С. І., д-р іст. наук;
Король С. М., канд. політ. наук;
Куліш А. М., д-р юрид. наук;
Лобко Н. В., канд. іст. наук;
Нестеренко В. А., канд. іст. наук;
Піскун В. М., д-р іст. наук;
Семенов В. М., канд. наук з держ. упр.;
Сухонос В. В., д-р. юрид. наук.

Видання рекомендоване до друку рішенням вченої ради
Навчально-наукового інституту права СумДУ
(протокол № 11 від 11.05. 2017 р.)

**Суспільно-політичні процеси на українських землях:
історія, проблеми, перспективи** : матер. IV Всеукр. наук.-
практ. конф. : у 2 част. (Суми, 19 травня 2017 р.) / ред. колегія :
В. М. Власенко, С. І. Дегтярьов та ін. – Суми : Сумський
державний університет, 2017. – Ч. 1. – 100 с.

До збірника увійшли наукові статті та повідомлення викладачів, студентів, учених та аспірантів ВНЗ і наукових установ, виголошені в рамках IV Всеукраїнської науково-практичної конференції «Суспільно-політичні процеси на українських землях: історія, проблеми, перспективи» (Посвідчення УкрІНТЕІ № 703 від 5 грудня 2016 р.), присвяченої актуальним питанням суспільно-гуманітарних наук.

*КУДІНОВ Д. В.
(Сумський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти)*

ФОРМУВАННЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ СУМСЬКОГО ОСЕРЕДКУ РОСІЙСЬКОГО ТОВАРИСТВА ЧЕРВОНОГО ХРЕСТА В ПЕРІОД РОСІЙСЬКО-ТУРЕЦЬКОЇ ВІЙНИ 1877–1878 рр.

Важливою частиною громадянського суспільства є волонтерські організації, діяльність яких спрямована на вирішення актуальних гуманітарних соціальних завдань. У мирний час та під час настання стихійних лих, епідемій чи війни посилену допомогу, як цивільному населенню, так і військовим, надають структури Міжнародного руху Червоного Хреста та Червоного Півмісяця. Витоками його українського сегменту варто вважати організації Російського товариства Червоного Хреста (РТЧХ), що діяли на території сучасної України. Серед них – Сумського комітету РТЧХ.

22 травня 2017 року виповнилося 140 років від моменту заснування осередку Червоного Хреста в м. Суми. Його створення було ініційоване Харківським губернським управлінням організації та широко підтримане громадськістю міста на патріотичній хвилі початої війни з Османською імперією. Відповідно статуту РТЧХ сумський комітет переслідував мету «сприяння під час війни військовій адміністрації в догляді за пораненими і хворими воїнами і надання їм, по мірі можливості, як лікувальної, так і іншої різної допомоги» [7, стб. 214-215]. Очолив повітову організацію предводитель повітового дворянства М. Д. Кондратьєв. До складу комітету також увійшли голова з'їзду мирових суддів Сумського судово-мирового округу майор О. С. Власовський (товариш голови), губернський секретар В. І. Краснянський – скарбник, член Сумської повітової земської управи, поручик

І. Д. Кондратьєв – діловод і уповноважений лікарень Червоного Хреста, дружина голови комітету М. С. Кондратьєва – завідувач речового складу, Г. В. Карпова – завідувач лікарні Червоного Хреста, лікар К. М. Пшебильський (Пржибильський) – завідувач лікарні Червоного Хреста, що утримувалася І. Г. Харитоненко, лікар Л. А. Банковський – завідувач земської лікарні Червоного Хреста. Пізніше у складі комітету відбулися зміни – О. С. Власовський на посту голови замінив М. Д. Кондратьєва, завідувачем лікарні Червоного Хреста став лікар П. П. Фрей. Загалом до складу організації увійшли 119 дійсних членів і 9 членів-змагателів [3; 6; 8, с. 214-215].

Комітет домогся надійного забезпечення фінансування своєї діяльності. Для цього він влаштовував кружкові збори, звертався по допомогу до селянських громад, здійснював підписку з представників різних груп населення, стягував членські внески, влаштовував благодійні концерти та спектаклі, організовував продаж зайвих речей, переданих комітетові, отримувал субсидії від харківського управління і від військового відомства, а також значні благодійні пожертвування. Загалом до 1 червня 1878 р. в касу організації поступило 20721,43 руб. усіх нарахувань, з них 6048 руб. – пожертвування сумського підприємця І. Г. Харитоненка. Варто додати, що у фінансовому звіті організації не були враховані кошти, що витрачалися на потреби Червоного Хреста повз комітету. Наприклад, виділені Сумською повітовою земською управою суми на влаштування його медичного відділення при земській лікарні на 20 ліжок. Також І. Г. Харитоненко на свій рахунок утримував 40 койко-місць при шпиталі (40 руб. на день). Окрім грошей комітет отримувал речові та продовольчі пожертвування. Зокрема, І. Г. Харитоненко забезпечив 25 місць сумського шпиталю залізними ліжками, дерев'яними меблями та посудом. Крім того, він відкрив у місті й власну лікарню на 26 місць для потреб Червоного Хреста [2, с. 243-244; 6].

Утримування лазарету стало головною статтею видатків Сумського комітету РТЧХ – 11893 руб. З цієї суми близько третини було витрачено на прилаштування найманого приміщення для лікувального закладу, а також на купівлю меблів, білизни та іншими речами. Решта коштів виділялася на купівлю ліків, медичних інструментів, дров, продуктів, миючих засобів, доставку води, канцелярські й поштові витрати, на поховання тощо. Додатково комітет виділяв кошти на купівлю тютюну, алкоголю для воїнів та поточні витрати членів організації на її потребу [5; 6].

Загалом комітет засвоїв лише 57% суми з капіталу, як з причини значного притоку коштів жертвувателів, що перевищували реальні потреби комітету, так і через незаповненість лікарень. Щоденна кількість пацієнтів у лазареті РТЧХ, здатного прийняти 75 осіб, складала 57–59 осіб в лютому-березні 1878 р. – період найбільшого притоку поранених та хворих. А протягом листопада-січня лікарня й зовсім пустувала. Певне відставання Сум у медичній допомозі армії пояснювалося труднощами з перевезенням поранених та хворих воїнів. Сумська лінія Харьково-Миколаївської залізниці була відкрита у січні 1878 р. До того часу постраждалих ратників доставляли в Суми на хурах, тоді як Головне управління РТЧХ віддавало перевагу санітарній транспортуванню до місць, що вже мали залізничне сполучення. До того ж Суми не мали кваліфікованих кадрів для лікування саме військових поранень. Усе це разом визначило допоміжний характер сумських лікарень – до Сум відправляли ратників з метою розвантаження харківських шпиталів, переважно з числа т. зв. «нескладних», а також інфікованих хворих. Так, з 234 відправлених у 1877 р. до Сум воїнів тільки 55 лікувалися від поранень [1; 4; 6].

Загалом лікувальні заклади Сум протягом війни прийняли приблизно від 550 до 600 поранених та хворих воїнів, з них 241

– профільна лікарня Червоного Хреста. Таким чином, Суми прийняли до 0,25 % від загальної кількості відправлених до тилу хворих та поранених воїнів.

Вагому роль в догляді за хворими та пораненими відігравав жіночий персонал Сумського комітету РТЧХ. Організовані дамами групи шили білизну, виготовляли корпію, бинти, придбавали теплий одяг і взуття, матраци, рушники, ковдри, книги та інші необхідні для утримання пацієнтів речі. Звіт Сумського комітету РТЧХ особливо підкреслював самопожертвування Г. В. Карповой, яка попри власний поганий стан здоров'я у будь-який день «встигала все оглянути, розвісити, роздати, обійти кожне ліжко, втішити кожного хворого, а складних випадках підбадьорити прислугу» [6].

У цілому, перший рік існування Сумського комітету Червоного Хреста продемонстрував широку підтримку місії організації серед різних верств населення, готовність дворянської еліти та підприємницьких кіл міста до активної участі в його діяльності. Чинниками, що сприяли інституюванню організації РТЧХ у Сумах, є: 1) поступ місцевого самоуправління (земський і міський); 2) успіхи промислового розвитку та становлення фінансово-кредитної сфери, досягнуті в попередні роки, – матеріальна основа приватних ініціатив; 3) досвід системної благодійної діяльності (від 1870 р. в місті діяло Сумське благодійне товариство, чинні члени якого також приймали участь у діяльності Червоного Хреста). Практичні знання та вміння, набуті Сумським комітетом РТЧХ в 1877–1878 рр., згодом були успішно застосовані під час наступних військових конфліктів.

1. Ведомость о пользовании воинских чинов в лазаретах общества Красного Креста харьковского местного управления со дня открытия этих лазаретов по 1-е января 1878 г. // Харьковские губернские ведомости. – 1878, 13 августа. – С. 3.

2. Обзор деятельности Харьковского местного управления Общества попечения о раненых и больных воинах со времени объявления Турции войны по 1 июля 1877 года // Харьковский календарь на 1878 год. – Х.: Изд. Харьк. губ. стат. комитета, 1877. – С. 229-243.

3. Отчет о деятельности харьковского местного управления общества попечения о раненых и больных воинах, состоящего под покровительством Ее Императорского Величества за 1877 год // Харьковские губернские ведомости. – 1878, 18 июля. – С. 2.

4. Отчет о деятельности харьковского местного управления общества попечения о раненых и больных воинах, состоящего под покровительством Ее Императорского Величества за 1877 год // Харьковские губернские ведомости. – 1878, 23 июля. – С. 1.

5. Отчет о приходе и расходе сумм харьковского местного управления общества попечения о раненых и больных воинах за 1877 год // Харьковские губернские ведомости. – 1878, 8 августа. – С. 3.

6. Отчет сумского отделения Общества попечения о больных и раненых воинах // Харьковские губернские ведомости. – 1878, 18 сентября. – С. 3.

7. Полное собрание законов Российской империи. Собрание 2. – СПб.: в Тип. 2 Отд-ния Собств. е. и. в. Канцелярии, 1830–1885. – Т. 48, отд.1: 1873: От № 51724–52436. – 1876. – 911 с.

8. Харьковский календарь на 1879 год. – Х.: Изд. Харьк. губ. стат. комитета, 1878. – разд. паг.

КУЩ В. О.

(Сумський державний університет)

БОЙОВИЙ ШЛЯХ МАЙОРА КУДАКОВСЬКОГО

Із сім'ї Власа Кудаківського (із хутора Овраменків Рогинської сільської ради Роменського району Сумської області) вийшов Герой Радянського Союзу Лев Власович Кудаківський. Народився він 22 вересня 1918 року у місті Владивосток (адміністративний центр Приморського краю, порт на Тихому океані). Його батьки переселилися на заробітки на Далекий Схід [5, с. 54]. У 1934 році родина Кудаківських переїхала в місто Балашиху під Москвою. Через два роки Лев